

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

У статті розкрито сутність інтерактивного навчання. Висвітлено досвід використання інтерактивних технологій на заняттях із методики викладання української мови.

Основним напрямком модернізації вищої педагогічної школи України на сучасному етапі визнано особистісно орієнтовану спрямованість усієї її системи роботи, за якої навчальний предмет, засвоєвана студентами інформація є засобом формування їх професійних рис. За нової парадигми освіти саме особистісно орієнтовані освітні технології здатні забезпечити розвиток, саморозвиток та самовдосконалення того, хто навчається, вільну реалізацію його природних задатків. Суттєвою ознакою сучасної педагогічної освіти є наголос на толерантному ставленні до особистості, що, власне, і є важливим складником інтерактивних технологій, завдяки яким підвищується активність учасників навчального процесу.

Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження сучасних технологій навчання (О. Пехота, Г. Селевко, М. Кларин, І. Зязюн, М. Хайрулдинов та інші) свідчить, що серед різноманіття педагогічних (освітніх) технологій мало хто з науковців окремо визначає інтерактивні технології. Як правило, дослідники розглядають їх у контексті особистісно орієнтованих технологій. Разом з тим, ознаки інтерактивного навчання помітні в інших описаних у науковій літературі технологіях (імітаційній (ігровій), груповій, діалоговій, технології колективної розумової діяльності (КРД)). Існує навіть думка, що сама назва "інтерактивне навчання" є некоректною, оскільки навчання саме по собі в більшій чи меншій мірі є активним процесом. Однак інтерактивне навчання, як і інші технології, відрізняється стійкістю, системністю, здатністю відтворюватися, ефективністю і стабільністю кінцевих результатів. У зв'язку з цим виявляється доцільним дослідження проблеми інтерактивної організації навчального процесу. Інтерактивне навчання як специфічну освітню технологію у загальнодидактичному аспекті ґрунтовно досліджено О. Пометун та Л. Пироженко. На жаль, у методиці навчання української мови з досліджуваної проблеми висвітлено переважно досвід учителів-практиків (Н. Могила, В. Щербина, О. Волкова, О. Романенко, Т. Гергега). Зокрема, Л. Кратасюк та Л. Варзацька представили методичні рекомендації щодо застосування інтерактивних методів навчання на уроках української мови в 5 класі. Останні видання чинних програм (М. Пентилуок, С. Карамана, Т. Донченко, В. Мельничайка) та підручників з методики викладання української мови в контексті підготовки словесників до роботи у школах нового типу не приділяють уваги інтерактивним технологіям. Очевидно, така ситуація викликана тим, що теоретичні й методичні засади сучасних освітніх технологій знаходяться ще на стадії розробки, осмислення, первинної практичної апробації.

Мета публікації полягає у розкритті специфіки інтерактивного навчання у вищій школі, висвітленні особливостей його впровадження на заняттях з методики викладання української мови.

Як свідчать наукові дослідження, інтерактивними прийнято називати засоби, що забезпечують безперервну діалогову взаємодію суб'єктів освітнього процесу. "**Інтерактивне навчання** (від англ. *inter* – взаємний, *act* – діяти), за визначенням О. Пироженко, це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність" [1: 9]. Інтерактивна діяльність ґрунтується на активній комунікації учасників освітнього процесу. "Сутність інтерактивного навчання, – стверджують Н. Побірченко та Г. Коберник, – полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання" [2: 8]. Інтерактивність освіти сприяє формуванню як предметних умінь і навичок, так і загальнонавчальних, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей особистості. Така технологія, як стверджують дослідники, передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації і виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Тому під час такого навчання учні та студенти вчать демократично спілкуватися з іншими людьми, критично й творчо мислити, приймати обґрунтовані рішення. При цьому до роботи залучаються всі учасники процесу, які працюють у групах в облаштованому класі за підготовленим заздалегідь викладачем матеріалом, із дотриманням процедури й регламенту, в атмосфері довіри. Інтерактивне навчання змінює звичні ілюструючі форми на діалогічні, що ґрунтуються на взаємодії та взаєморозумінні. Враховуючи вищесказане, можна відзначити такі методичні особливості організації інтерактивного навчання: застосування проблемних ситуацій та формулювань, відповідна організація навчального простору, що сприяє діалогу, мотиваційне забезпечення спільної діяльності, дотримання правил навчального співробітництва, використання комунікативних методів і прийомів, оптимізація системи оцінювання процесу та результатів спільної діяльності, розвиток навичок самоаналізу і самоконтролю індивідуальної та групової діяльності.

Методи, спрямовані на збільшення комунікативної активності між учасниками спілкування, або їхньої взаємодії, називають **інтерактивними**. Серед них найбільшого поширення набули такі: мозковий штурм, або мозкова атака, коло ідей, мікрофон (вільне накопичення великої кількості ідей з певної теми, критичне їх осмислення); метод прогнозування або передбачення (за дидактичним матеріалом підтвердити чи заперечити гіпотезу, сформулювати тему заняття); дискусія, кути, ПРЕС-метод (послідовно студенти дають аргументовані відповіді на певне дискусійне питання, доходять спільної думки); ґрунування, або асоціативний куш

(встановлення асоціативних зв'язків між окремими поняттями для узагальнення теоретичного матеріалу, підбиття підсумків вивченої теми чи розділу, зокрема з методики викладання української мови); бесіда за Сократом (студенти ставлять проблемні питання і шукають шляхи їх розв'язання); ділові ігри (відтворюється поведінка і робота конкретних працівників за фахом).

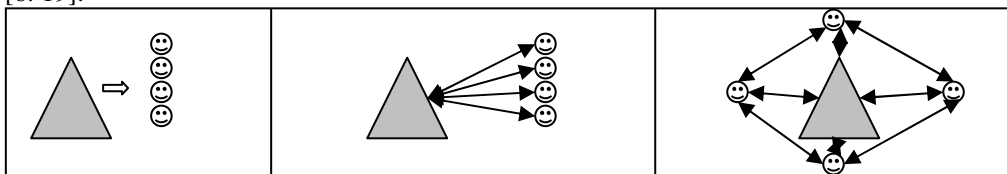
Кожна ділова гра має бути заснована на діалогічних формах взаємодії учасників навчального процесу і призначена для розвитку творчого мислення, оволодіння знаннями, практичними навичками, відпрацювання індивідуального стилю спілкування та поведінки, формування умінь проявляти ініціативу та самостійність у вирішенні нагальної проблеми. Ділову гру можна розглядати як моделювання її учасниками професійної діяльності, імітацію реальних фахових ситуацій. Основною ознакою ділової гри, зазначає К.Г. Вишневська, є "моделювання, яке максимально наближене до реальної професійної діяльності" [3: 214], що забезпечує реалізацію принципу відповідності професійної підготовки вимогам сучасного суспільства. Імітаційно-рольове навчання у вищій школі розкриває можливості для розв'язання навчально-педагогічних проблем, які не мають однозначного вирішення, що сприяє появі у студентів настанови на пошук оригінальних рішень і способів виходу з різних непередбачуваних ситуацій. При цьому важливо забезпечити студентам свободу вибору завдань і навчальних ролей із урахуванням їх можливостей та індивідуальних особливостей, активність і нестандартність дій, ситуацію успіху на кожному етапі роботи.

На заняттях з методики викладання української мови пропонуємо програвання ролей учителя-словесника, учнів різних вікових категорій з урахуванням психологічних особливостей віку школярів, шкільної адміністрації, членів методичного об'єднання; пошук виходу із заданої комунікативно-ігрової ситуації ("дайте відповідь на підступне запитання учня, дохідливо поясніть незрозумілий для школяра навчальний матеріал, ефективно застосуйте прийоми підвищення уваги, зацікавленості учнів на уроці, вдало організуйте групову навчальну діяльність" тощо). Аналіз ходу гри та досягнутих результатів сприяє тому, що студенти усвідомлюють себе, власні дії, переживання, прийоми саморегуляції, нові утворення, які виникають у їхньому пізнавально-комунікативному досвіді. Таким чином, ігрові форми і методи дозволяють створити ситуації, включаючись у які студенти оволодівають методичною майстерністю, мистецтвом швидко та ефективно вирішувати навчально-педагогічні завдання, удосконалюють комунікативні вміння, розвивають самостійність мислення.

Як свідчить досвід застосування інтерактивних методів під час навчання лінгводидактики, найбільш уживаними є за кооперативної форми роботи "Акваріум", "Карусель", робота в малих групах та парах, за фронтальної роботи – "Мікрофон", "Мозковий штурм", "Ажурна пилка", рольові ігри, метод "ПРЕС", "Обери позицію" тощо. При цьому важливо дотримуватися визначених Г.О. Сиротенко умов підвищення ефективності навчання дорослих: "ураховувати мотиви навчання, створювати позитивну атмосферу навчального процесу, використовувати суб'єктивний досвід учнів (слухачів), ... створювати ситуації успіху, демонструвати можливість використання набутих знань у практичній діяльності, використовувати різноманітні методи навчання, форми організації навчального процесу" [4: 29]. Із приводу останньої варто зазначити, що О. Пометун та Л. Пироженко застерігають від бездумного захоплення "іграми заради самих ігор" і пропонують "на одному занятті використовувати одну (максимум дві) інтерактивну вправу, а не їх калейдоскоп" [1: 18], адже використання інтерактивних технологій у навчальному процесі не повинно бути самоціллю, а лише засобом підвищення його ефективності. Разом із тим необхідним чинником такого навчання вважаємо дотримання принципу систематичності у застосуванні інтерактивних технологій. Такої ж думки і Л. Кратасюк, яка зазначає, що "важливо в навчально-виховному процесі передбачити системне використання інтерактивних методів навчання, досягаючи на кожному з етапів пізнання раціонального співвідношення парної, групової та самостійної діяльності" [5: 3].

Для ознайомлення студентів із інтерактивними технологіями, підготовки до застосування їх у власній педагогічній діяльності та забезпечення швидкого й ефективного включення в інтерактивну діяльність пропонуємо на заняттях з методики викладання української мови застосовувати, наприклад, завдання за наступним зразком:

- Розгляньте і поясніть моделі навчання, дайте їм назву, з'ясуйте сильні й слабкі сторони кожної. За яких умов учитель може обирати ту чи іншу модель? Які з названих нижче методів відповідають кожній із запропонованих моделей і чому? (Рольові й ділові ігри, дискусії, бесіда, лекція, мозковий штурм, фронтальне опитування, перегляд відеосюжету, аналіз документа, круглий стіл, дебати) [6: 19]:

- Проаналізуйте один із конспектів уроків для 5 класу, розроблених Л. Кратасюк і Л. Варзацькою [5]. Які інтерактивні методи використовуються і з якою метою?
- Охарактеризуйте один із методів інтерактивного навчання (на вибір), визначте його особливості, мету й умови застосування (з наведенням конкретних прикладів). Сплануйте етапи проведення, навчальні дії учнів, сформулюйте запитання й завдання для школярів.
- Розробіть план-конспект уроку із самостійно обраної теми для 6-11 класу, передбачивши застосування інтерактивних методів навчання.

Таким чином, для підвищення якості методичної підготовки майбутнього вчителя-словесника важливо у навчально-виховному процесі вищих педагогічних закладів освіти використовувати різноманітні інтерактивні методи (мозковий штурм, мікрофон, метод передбачення, гронування, ділові та рольові ігри тощо). Ознайомлення студентів з особливостями інтерактивних технологій, формування вмінь застосовувати інтерактивні методи й прийоми на уроках української мови доцільно здійснювати на заняттях з методики викладання української мови. Інтерактивні форми та методи навчання дозволяють створити ситуації, включаючись у які майбутні вчителі-словесники оволодівають мистецтвом швидко та ефективно розв'язувати навчально-методичні завдання у співпраці, удосконалюють культуру спілкування, розвивають критичне мислення, набувають навичок самостійного здобуття та передачі своїх знань іншим. Досвід переконує, що така організація методичної підготовки майбутнього вчителя української мови сприяє кращому формуванню педагогічної і зокрема технологічної компетентності студентів педвузів.

Перспективи подальших розвідок із представленого напрямку вбачаємо в дослідженні особливостей застосування інтерактивних технологій під час вивчення інших предметів гуманітарного циклу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
2. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій // Початкова школа. – 2004. – № 10. – С. 8-10.
3. Вишневська К. Імітаційно-рольове навчання як процес підвищення комунікативної культури студентів економічної вищої школи // Педагогіка вищої та середньої школи. Зб. наук. праць. Випуск 11. – Кривий Ріг: КДПУ, 2005. – С. 211-216.
4. Сиротенко Г. Шляхи оновлення освіти: Науково-методичний аспект. Інформаційно-методичний збірник. – Х.: Видав. гр. "Основа", 2003. – 96 с.
5. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: Розвиток комунікативних і мовленнєвих умінь // Дивослово. – 2004. – №10. – С. 2-11.
6. Сучасні шкільні технології. У 2-х частинах. Частина 1 / Упорядники І. Рожнятовська, В. Зоц. – К.: Редакція загальнопедагогічних газет, 2004. – С. 5-30.

Матеріал надійшов до редакції 04.12.2005 р.

Павлик Е.А. Интерактивные технологии в подготовке учителя-словесника.

В статье раскрывается суть интерактивного обучения в высшей школе. Представлен опыт использования интерактивных технологий на занятиях по методике преподавания украинского языка.

Pavlic O.A. Interactive Technologies in Training the Teacher of Language Disciplines.

The article deals with essence of the interactive training in the higher school. Introduced also are the patterns of employing interactive technologies at classes of Methods to teach Ukrainian.